

DRUŠTVENI TRETMAN DELA LIKOVNIH UMETNOSTI

Odnos društvene zajednice prema likovnom stvaralaštvu u neskladu je sa proklamovanim principima. Jedno likovno delo ne samo da je u diskriminisanom položaju već se tretira kao najobičnije potrošno dobro, ili privatna stvar umetnika. Skulpture u rotondi Savezne skupštine mogle bi se, primenom postojećih propisa, mirne duše smatrati bezvrednim inventarom (knjigovodstvena vrednost ravna nuli), jer im se, iz godine u godinu, nabavna cena umanjivala po određenoj stopi, bez obzira na ruku koja ih je klesala. One su, zahvaljujući Nomenklaturi, u istoj kategoriji osnovnih sredstava gde i kante za đubre.

Koja su to pravna akta koja, na određeni način, sankcionišu sadašnji društveni položaj dela likovnih umetnosti, pa samim tim i tretman njihovih stvaralaca u našem društvu? Ima ih nekoliko:

Zakon o sredstvima privrednih organizacija („Službeni list FNRJ”, broj 17/61);

Nomenklatura osnovnih sredstava iz 1953. godine;

Zakon o saveznom porezu na promet („Službeni list SFRJ”, broj 33/65);

Zakon o kamatnim stopama na fondove u privredi („Službeni list SFRJ”, broj 35/65);

Zakon o amortizaciji osnovnih sredstava radnih organizacija („Službeni list SFRJ”, broj 29/66);

Carinski zakon („Službeni list FNRJ”, broj 24/59).

Zakon o sredstvima privrednih organizacija tretira umetničko delo kao osnovno sredstvo, čime se ono, posrednim putem, izjednačuje sa zavesama i prostirkama.

Nomenklaturom osnovnih sredstava dela likovnih umetnosti svrstavaju se u kategoriju VII, grupu 79, koja nosi naziv »Nepomenuti inventar«. Pored štednjaka i peći, mašina i aparata za održavanje čistoće, magnetofona, gramofona, sredstava, uređaja i pribora za gašenje požara, sportskih rekvizita, tu je i šifra 799 — »Inventar koji se ne može uvrstiti ni u jednu od navedenih grupa«. Sadržinu ove poslednje stepenice Nomenklature čine:

799-11 umetničke slike
799-12 biste od gipsa, drveta, kamena, bronz
799-21 ventilatori stolni i zidni
799-22 sobni toplomeri
799-23 kace, burad, bačve
799-24 kante za đubre
799-25 merdevine jednokriline i dvokriline
799-26 nosila za bolesnike.

Pošto su se dela likovnih umetnosti našla u ovakvom »miljeu«, sasvim je jasna njihova dalja sudbina. Tako, na primer, »Priručnik za vođenje evidencije o imovini kojom upravljaju državni organi« (izdanje »Službenog lista«, Beograd, 1962. godine) propisuje da se, prilikom popisa, umetničkoj slici ne određuje rok trajanja, a da se vrednost utvrđuje na osnovu procene popisne komisije. Međutim, svim umetničkim bistama, bez obzira na materijal u kojem su radene (gips, drvo, kamen, bronza) određuje se 14-godišnji vek trajanja, vrednost od 50 do 580 dinara, dok godišnja stopa otpisa iznosi 7 odsto.

Član 11. *Zakona o saveznom porezu na promet glasi:* »Proizvodne i druge radne organizacije ne plaćaju porez po ovom zakonu na opremu koju uvoze ili nabavljaju od drugih proizvođačkih i trgovinskih organizacija na veliko, a koja spada u njihova osnovna sredstva i služi za vršenje njihovih osnovnih i sporednih delatnosti.

Opremom u smislu ovog zakona ne smatra se nameštaj, kancelarijske mašine (izuzev kancelarijskih mehanografskih mašina srednje i visoke mehanizacije), aparati i pribor, specijalna sredstva pogonskog i poslovnog inventara i ostali pogonski, poslovni i neposlovni inventar (grupa 75, 76, 77, 79 Nomenklature osnovnih sredstava), kao ni putnički automobili, motocikli, skuteri, mopedi, bicikli i tricikli.«

Dakle, umetnička slika, skulptura, grafika ne smatraju se opremom, već poslovnim i neposlovnim inventarom, pa su radne organizacije, prilikom kupovine dela likovnih umetnosti, dužne,

unoseći ih u fond osnovnih sredstava, da plate savezni porez na promet (u iznosu od 12 odsto od nabavne cene).

U Zakonu o kamatnim stopama na fondove u privredi, u članu 1, kaže se da »opšta kamatna stopa na fondove u privredi iznosi 4% godišnje«.

U članu 6. istog Zakona zapisano je da se kamata na poslovni fond ne plaća na vrednost: operativnih obala i lukobrana, suvih i plovnih dokova, navoza (za gradnju brodova), na vrednost javnih puteva, na vrednost zemljišta, na vrednost šuma, šumskih plantaža i šumskih komunikacija, na vrednost izgrađenih površina aerodroma, kao i na vrednost železničkih pruga, tunela i galerija koji čine osnovna sredstva železničkih transportnih preduzeća.

Dakle, delâ likovnih umetnosti ovde nema. Na njihovu vrednost plaća se kamata.

Izmenom Zakona o kamatnim stopama na fondove u privredi (»Službeni list SFRJ«, broj 11/66) prestaje da se plaća kamata na vrednost poljoprivrednih komunikacija, vodoprivrednih zaštitnih objekata, zatim objekata i postrojenja za odvodnjavanje i navodnjavanje, na vrednost uređaja za prečišćavanje zagađenih voda.

Na vrednost dela likovnih umetnosti ova kamata se i dalje plaća.

Tek 8. maja 1969. godine (»Službeni list SFRJ«, broj 20) dopunjuje se član 6. Zakona o kamatnim stopama na fondove u privredi:

»U članu 6. stav 1. posle reči »prečišćavanje zagađenih voda« zarez se zamenjuje tačkom i zarezom i reči: »kao i« brišu se, a na kraju rečenice, dodaju se zarez i reči: »kao i na vrednost dela likovnih umetnosti (slike, skulpture i druga dela likovnih umetnosti)«.

Najzad, kamata od 4 odsto godišnje na vrednost umetničkog dela ukinuta je, ali ono time ni za jotu nije pomerenano iz grupe u kojoj se nalazi. Sumnjamo da to ima ikakvog uticaja na status slike, skulpture ili grafike.

Zakon o amortizaciji osnovnih sredstava (sredinom 1966. godine) predviđa da radne organizacije na osnovna sredstva plaćaju odgovarajuću amortizaciju. I pre ovog Zakona radne organizacije su obračunavale amortizaciju na vrednost osnovnih sredstava. Tako je, za grupu 79, amortizaciona stopa dostizala 10 odsto godišnje od nabavne vrednosti. Dakle, i umetničko delo gubilo je, svake godine, desetinu cene po kojoj je kupljeno, da bi, jednog dana, zabeležilo nulu, u knjigovodstvenom smislu.

Vredno je citirati član 7. Zakona o amortizaciji osnovnih sredstava radnih organizacija. On glasi:

»Obaveza obračunavanja amortizacije ne odnosi se na stvari koje čine osnovna sredstva, a koje nisu osposobljene za odgovarajuću funkciju u delatnosti radne organizacije (nedovršene stvari koje čine osnovna sredstva)«.

Dakle, delo likovnih umetnosti smatralo se nečim što je potpuno, celovito, što ima odgovarajuću funkciju. Međutim, u »Službenom listu SFRJ«, broj 20, od 8. maja 1969. godine, objavljuje se dopuna ovog Zakona, pa se kaže:

»U članu 7. na kraju dodaju se zarez i reči: »kao ni na stvari koja su dela likovnih umetnosti (slike, skulpture i druga dela likovnih umetnosti)«.

Danas, radna organizacija nije dužna da obračunava amortizaciju na vrednost umetničkog dela. Tu privilegiju uživaju samo osnovna sredstva koja nisu osposobljena za odgovarajuću funkciju, i umetničke slike, pored skulptura. Mi ne cepidlačimo. Samo ponovo naglašavamo da se društveni status dela likovnih umetnosti ne može rešavati na ovakav način, ubacivanjem olakšica u zakonske propise koji regulišu savim drugu materiju.

Jer, sledeći primer pokazuje sudbinu dela koje nosi evidentni broj 799-11:

Jedna spoljnotrgovinska organizacija nabavila je 1960. godine delo Luke Mladenovića »Gostionica Kičevo« (rad u ulju, iz ciklusa »Stari Beograd«), za 115.000 starih dinara. Na taj iznos plaćeni su: odgovarajući porez, godišnja kamata, amortizacija. Međutim, u 1966. godini izvršena je revalorizacija osnovnih sredstava, pa je nabavna cena »Gostionice Kičevo« povećana na 138.000 starih dinara.

Ali ta radna organizacija, kao uostalom i svaka druga, ne zna sadašnju vrednost umetničkog dela o kojem je reč; iskazana je »čuture«, u ukupnoj vrednosti grupe 79 — »Nepomenuti inventar«.

Tačno je, ova amortizacija nije bila uplaćivana u korist društvene zajednice, već je ostajala na računu amortizacije radne organizacije. Ali, takođe je istina da je od žive slike (umetničkog dela, čija se vrednost svake godine u manjvala) radna organizacija kupila usisivač za prašinu, jer je likovno delo na istoj kartici na kojoj i ovaj aparat.

Dakle, ukidanjem amortizacije umetničko delo nije izdvojeno iz kategorije u koju je svrstano. Radna organizacija i ne zna kolika je njegova

vrednost danas. Zapravo, pošto je, godišnjim umanjenjem nabavne cene za 10 odsto, vremenom ta suma izbrisana — delo likovnih umetnosti nema knjigovodstvenu, pa samim tim ni bilo kakvu u novcu izraženu vrednost. Šta se, dakle, dogodilo ukidanjem obaveze obračunavanja amortizacije?

Ako se radna organizacija odluči na kupovinu dela likovnih umetnosti, dužna je da ga, kao osnovno sredstvo, svrsta u odgovarajuću kategoriju, kako to već predviđa Nomenklatura osnovnih sredstava. Na taj iznos neće plaćati kamatu na poslovni fond (iz kojeg je delo nabavljeno) niti će obračunavati amortizaciju, ali će platiti savezni porez na promet, umanjivši vrednost poslovnog fonda i grupe 79 za iznos koji je dat da bi se ta dela nabavila. Time, međutim, umetnički predmet neće steći funkciju kapitala; i dalje će ostati poslovni inventar »koji se ne može svrstati ni u jednu od navedenih grupa«.

Savezni sekretarijat za finansije, u »Informaciji o položaju obrazovnih i naučnih ustanova i delatnosti u našem ekonomskom sistemu«, iz 1966. godine, priznaje da se »umetnička dela, u pogledu funkcije, kao i rabaćenja, razlikuju bitno od ostalih osnovnih sredstava. Naime, njihova vrednost vremenom se ne smanjuje (za određena umetnička dela može se čak tvrditi da im se vrednost vremenom povećava)«.

Savezni sekretarijat za finansije smatra da se ne može prihvatiti konstatacija Udruženja likovnih umetnika Srbije da postojeći tretman slika i skulptura stvara veće teškoće radnim organizacijama, zbog čega, navodno, ne kupuju likovna ostvarenja.

»Ukoliko kod radnih organizacija postoji »dobra volja« da kupuju umetnička dela, onda neće biti poteškoća da obezbede i isplate odgovarajuće iznose«, govorili su predstavnici ovog Sekretarijata.

Radi se ne o »dobroj volji«, već o društvenom tretmanu jednog dobra koje pripada svetu umetnosti, koje je unikat, nezamenljiv i neponovljiv. To što je delo likovnih umetnosti pogodno za finansijske manipulacije ne čini ga običnim trgovačkim predmetom, niti osnovnim sredstvom.

Zašto se knjiga, koja je takođe kao predmet trgovine svrstana u grupu 78 Nomenklature osnovnih sredstava, koja nosi naziv »Biblioteke«, smatra opremom na koju se ne plaća ni porez, ni kamata, ni amortizacija? Čime se opravdava ta nedoslednost? Uveren sam da bi i

savezni sekretar za finansije priznao da je dragoceniji original jednog Lubarde od štampanog primerka Selimovićeovog romana, što ne umanjuje vrednog drugog, već samo govori da se »Derviš i smrt« uvek može doštampati, ponovo izdati ako ga nema na tržištu, ali se Lubarde ne može »preslikati«.

Zar je moguće Andrića tretirati kao kulturu, a Milunovića, ili Stijovića — kao zavesu, portviš, ili da im podignemo ugled — kao električni usisivač za prašinu, inventar koji se ne može svrstati ni u jednu od navedenih grupa?

6. Postoji mogućnost da se dela likovnih umetnosti tretiraju kao sredstva društvenog standarda. U tom slučaju nabavljala bi se iz fonda zajedničke potrošnje. To bi zahtevalo dopunu člana 59. Zakona o sredstvima privrednih organizacija.

Međutim, oporezivanje sredstava fonda zajedničke potrošnje opteretilo bi umetnička dela ovakvim doprinosom. S druge strane, iz tog fonda podmiruju se zajedničke potrebe članova kolektiva (stanovi, regres za godišnji odmor, ishrana). U takvoj situaciji, nabavka slika iz ovog fonda mogla bi doći na poslednje mesto, ili nikako ne doći na red.

Zakonodavac smatra da se slike i skulpture kod radnih organizacija moraju voditi u kategoriji određenih sredstava, bilo kao osnovna (poslovni inventar), ili kao sredstva zajedničke potrošnje.

Nikako se, izgleda, ne mogu voditi kao umetnička dela koja poseduju skladnost, lepotu, interpretaciju svog vremena, osobenost i u novcu izraženu vrednost, koja može da raste (u većini slučajeva) sa starošću i da opada (što se ređe događa), o čemu svoju reč treba da da ekspertiza stručnjaka i tržište koje danas postoji kao vrlo realna kategorija.

Carinski zakon, iz 1959. godine, tretira dela likovnih umetnosti kao i svaku drugu robu. Jednom je, u Nomenklaturi osnovnih sredstava, to delo izjednačeno sa kantom za đubre; prilikom uvoza — slikarski i vajarski materijal dobija tretman luksuzne robe, poput »šanela«, ili proizvoda Helene Rubinštajn; najzad, pri iznošenju u inostranstvo, umetničko delo je roba koja podleže svim dažbinama koje opterećuju produkte i predmete privremeno uvezene u zemlju.

Umesto komentara citiraćemo zakonski tekst.

Član 110. Carinskog zakona glasi:

»Na postupak prilikom privremenog izvoza robe shodno će se primenjivati odredbe ovog zakona o postupku prilikom privremenog uvoza robe«.

Ako slikar, ili vajar, želi svoje delo privremeno da iznese u inostranstvo, radi prodaje, ili izlaganja, dužan je, pored pribavljanja sertifikata nadležnog republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture da originalno delo nije kulturni spomenik, učiniti isto što čini kada ga privremeno uvozi.

Član 97. Carinskog zakona glasi:

»(1) Za privremeno uvezenu robu podnosilac deklaracije dužan je na ime obezbeđenja uplatiti carinarnici iznos u visini proračunate carine, ili položiti garanciju ovlašćene banke, ako posebnim propisima nije drugačije određeno.

(2) Na zahtev podnosioca deklaracije carinarnica će vratiti položeno obezbeđenje kad roba bude vraćena u inostranstvo, ako su ispunjeni sledeći uslovi:

1) da je vraćena ista ona roba koja je uvezena;

2) da je vraćanje robe izvršio isti uvoznik koji je robu privremeno uvezao, ili od njega ovlašćeno lice;

3) da je roba vraćena u određenom roku.

(3) Zahtev za vraćanje obezbeđenja mora se podneti u roku od 3 godine od dana kada je roba vraćena u inostranstvo. Po isteku ovog roka ne vraćeno obezbeđenje se unosi u savezni budžet kao vanredni prihod.

(4) Ako je privremeno uvezena roba vraćena u inostranstvo u promenjenom stanju, položeno obezbeđenje vraća se po naplati odgovarajuće carine prema odredbama carinske tarife.«

U dopuni ovog člana, koja je usledila početkom 1963. godine (»Službeni list«, broj 13/63), kaže se da je Državni sekretarijat za poslove finansija ovlašćen da propiše u kojim se slučajevima podnosilac deklaracije može osloboditi od uplate obezbeđenja koje je u visini proračunate carine.

Likovni umetnik ne može biti siguran da će delo koje prelazi granicu naše zemlje biti prodato u inostranstvu. Stoga nije u mogućnosti da ga deklarise kao robu koju definitivno izvozi. On mora da računa sa eventualnošću da se, ne prodato, vrati u zemlju. Zbog toga prijavljuje privremeni izvoz svoje slike, odnosno grafike, skulpture. Međutim, na privremeni izvoz, kao i na uvoz, primenjuju se odgovarajući carinski propisi, predviđeni zakonom. Službenici Carine, u interpretiranju ovog člana, navode mogućnost da umetnik, u deklaraciji, naznači — »moguća prodaja u inostranstvu«. Međutim, u zakonu se

o tome nigde ne govori, niti on ovlašćuje Carinu da daje tumačenje radnji oko privremenog izvoza dela likovnih umetnosti, tim pre što se ta dela ne smatraju umetničkim ostvarenjima, već robom. Nije daleko dan kada će izvoz slika i skulptura iz naše zemlje dostići sumu od milion dolara godišnje, koja će sve više rasti ubuduće. Umetnost je, danas, u fazi opšte difuzije. Ekonomizacija umetnosti praćena je, na nivou distribucije, internacionalizacijom. Tome nesumnjivo doprinosi Ugovor o razmeni predmeta naučnog, vaspitnog i kulturnog karaktera, koji je usvojila Generalna konferencija Uneska 1952. godine. Francuska reguliše izvoz dela likovnih umetnosti (u 1958. godini, prema podacima Francuskog uređa za statistiku, izvoz umetničkih dela dostigao je cifru od 4,429.979.000 starih franaka) na osnovu dekreta donetih 27. februara 1949. godine; 29. oktobra 1949. godine i 3. januara 1956. godine. Originalna umetnička dela, koja se izvoze, privremeno ili stalno, treba da dobiju izvozne dozvole Ureda za razmene (ovo odgovara sertifikatu Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture) samo za predmete koji se sadrže u 21. odeljku Nove carinske tarife (koja je zasnovana na Međunarodnoj carinskoj nomenklaturi), a nosi naziv »Umetnički predmeti, kolekcije, antike« Ex — 99-01-00 »Platna, slike i crteži načinjeni isključivo rukom«. Drugim rečima, to su slike i crteži koje su, u vreme izvoza, radili savremeni živi umetnici, ili dela umrlih umetnika, ako su nastala posle 1. januara 1920. godine.

Ovde nije reč o praksi koja se primenjuje, gde Uprava Carine pokazuje veće ili manje razumevanje za dela likovnih umetnosti. Nas interesuje zakonski tretman izvoza umetničkih slika i skulptura, dela duha, talenta i znanja, izvoza neponovljivih originala, koji, pored hijerarhije ekonomske, imaju i hijerarhiju estetskih vrednosti. Irelevantno je da li umetnik ima sa Carinom »manje ili više komplikacija«. Bitno je da se ni jednim slovom, u zakonu, ne tretira distribucija i internacionalizacija ostvarenja ljudskog genija. Ako Sezanov »Mladić u crvenom prsluku«, na prodaji obavljenoj 15. oktobra 1958. godine, u Londonu, dostigne sumu od 265 miliona franaka, nema te države koja ne bi bila zainteresovana da određenim zakonskim propisima reguliše izvoz, odnosno uvoz umetničkih ostvarenja majstora kičice i dleta.

Ako smo neosetljivi za estetske domete umetničkog dela, posvetimo im odgovarajuću pažnju zbog ekonomskih vrednosti koje na tržištu postižu, i regulišimo njihov promet odgovarajućim pravnim regulama.

Postoji još jedna čvrsta ubedenost predstavnika Saveznog sekretarijata za finansije: da bi oslobođanje od plaćanja carine za *materijal name-*

njen izradi slike, ili skulpture, zahtevao izmenu odgovarajućih tarifnih brojeva Carinske tarife i postupak koji se predviđa za donošenje zakona.

Zakon o carinskoj tarifi određuje visinu carinske stope prema vrsti robe, stepenu obrade, da li se proizvodi u našoj zemlji ili ne, a ne prema njenoj nameni.

Zašto je nemoguće odobriti Savezu likovnih umetnika Jugoslavije da se pojavi kao uvoznik slikarskog i vajarskog materijala za svoje članove, s obzirom na namenu tog materijala, što u ovom slučaju i jeste bitno?

Zbog čega Savezni sekretarijat za finansije upućuje Savez likovnih umetnika Jugoslavije na Saveznu privrednu komoru i određenu trgovinsku organizaciju kada traži da mu se odobre devizna sredstva iz globalne devizne kvote, za uvoz materijala i alata potrebnog likovnim umetnicima? Reč je o umetnosti, ne o trgovini. Savez likovnih umetnika učinio je to na zahtev 1.600 svojih članova, slikara i vajara, PROIZVOĐAČA dela likovnih umetnosti. Oni traže da ih Savez zaštiti od prekomerno visokih cena uvoznog, reproduktionog materijala.

Trgovinska mreža, iz devizne kvote namenjene uvozu robe široke potrošnje, nabavlja ovaj materijal po sopstvenoj inicijativi, orijentišući se prema tržišnoj situaciji i mogućnostima visokih zarada.

Zakon ne može da stvara umetnost, ali može da obezbedi potrebne uslove za njen razvoj. Međutim, on falorizuje trgovca, a ostaje potpuno gluv prema umetniku, na kome taj trgovac zarađuje, mada umetnici samo jedan skromni deo svog stvaralaštva prodaju, a najveći, godinama, prikazuju na nacionalnim i međunarodnim izložbama.

Zbog čega je nemoguće izvršiti izmenu po kojoj bi se boje i lakovi, slikarsko platno, grafički papir, papir za crtanje, slikarski i vajarski alat sa priborom, smatrali reproduktionim materijalom, a uvoz vršio preko Saveza likovnih umetnika Jugoslavije, ili uvoznika kojeg on odredi, bez plaćanja carine i poreza na promet, dok bi se distribucija tog materijala vršila preko republičkih i pokrajinskih udruženja likovnih umetnika? Time bi likovni umetnici bili oslobođeni visokih provizija raznih domaćih posrednika, visokih deviznih kurseva, koji se javljaju kad posredničke organizacije uvoze te materijale »sopstvenim« devizama, poreza na promet. Tako se slikarski i vajarski materijal izjednačuje se delovima za automobile i luksuznom modnom robom, umesto da bude tre-

tiran kao reprodukcioni materijal umetnika, koji pomoću njega stvaraju delo likovnih umetnosti.

Šta predlažemo

1. Smatramo da se dela likovnih umetnosti, i kod radnih organizacija, i kod ustanova, moraju voditi u kategoriji određenih sredstava, ali ne kao potrošni inventar. Predlažemo da se evidentiraju u kategoriji 10 Nomenklature osnovnih sredstava (nova kategorija), koja bi nosila naziv: »Dela likovnih umetnosti«, a prema specifikaciji koju sačini Savez likovnih umetnika Jugoslavije.

2. Kupovina dela likovnih umetnosti vršila bi se iz sredstava namenjenih za nabavku opreme. Slika, skulptura, grafika predstavlja umetničku opremu zidnih površina radne organizacije ili ustanove; ona vrši određenu estetsku funkciju i utiče na nivo likovne kulture radnih ljudi.

3. Jednom kupljena dela likovnih umetnosti predstavljala bi ne samo umetničku već i finansijsku vrednost za dotičnu radnu organizaciju, odnosno ustanovu. Kako se, vremenom, ta vrednost ne umanjuje već povećava, tržišna cena ovih dela mogla bi se ustanoviti ekspertizom stručnjaka (kustosi muzeja, privatni kolekcionari, predstavnici prodajne galerije). Grupu eksperata imenovalo bi republičko udruženje likovnih umetnika (u pokrajinama — pokrajinsko), na zahtev radne organizacije ili ustanove, koje bi snosile troškove takve ekspertize. U protivnom slučaju, nabavna cena dela likovnih umetnosti predstavljala bi stalnu finansijsku vrednost.

4. Nabavna ili ekspertizom utvrđena finansijska vrednost dela likovnih umetnosti smatrala bi se osnovnim kapitalom radne organizacije odnosno ustanove, koji ne podleže bilo kakvim obavezama prema zajednici. Banke bi, pored sredstava na žiro-računu, kao gotovinu radne organizacije ili ustanove priznavale nabavnu ili ekspertizom utvrđenu vrednost dela likovnih umetnosti.

Prodajna galerija bi, za račun banke, u slučaju neisplaćenog kredita, ili likvidacije privredne organizacije, odnosno ustanove, na javnoj dražbi (aukciji), izvršila prodaju tih dela (nabavna, ili ekspertizom utvrđena vrednost, bila bi početna cena), a neprodana otkupila bez licitiranja.

Time bi se stvorila tržišna cena umetničkog dela, što je od izvanrednog značaja i za društveni tretman dela likovnih umetnosti i za

društveni položaj njihovih stvaralaca — likovnih umetnika.

5. Radnoj organizaciji, ili ustanovi, mora se omogućiti da kupljena umetnička dela proda, ali na javnoj prodaji. Dobijeni iznos od prodaje radna organizacija, odnosno ustanova, može uplatiti u poslovni fond; on može da posluži i za kupovinu drugih umetničkih dela.

6. Činjenica je da su radni ljudi sve brojniji kupci dela likovnih umetnosti. Mnogi od njih postaju strasni kolekcionari, sa zbirnama koje sadrže dela visoke umetničke vrednosti. Ulogu i značaj ovih pojedinaca najbolje ilustruje činjenica što se najkvalitetnija dela našeg savremenog slikarstva, između dva rata, nalaze baš u tim zbirnama. Rođeno iz pasije, kolekcionarstvo se vremenom pretvara u društveni fenomen, koji sa pravom očekuje podršku zajednice (primera radi navodimo: zbirku Pavla Beljanškog, zbirku Flegel, zbirku dr Ilića, zbirku Svetozara Vukmanovića, zbirku Rodoljuba Čolakovića, pored mnogih drugih, manje poznatih javnosti, ali ne manje značajnih po delima koja sadrže).

Zbog toga smatramo opravdanim zahtev da socijalističke republike, odnosno skupštine opština, oslobode plaćanja doprinosa na dohodak, iznad 20.000 dinara, one građane koji kupuju dela likovnih umetnosti i to za iznos koji su uložili u ta dela, što će se dokazivati računima overenim od strane udruženja likovnih umetnika, potvrđama prodajne galerije, odnosno uplatama naznačenih iznosa na žiro-račun likovnog umetnika.

7. Ovakav zakonski i društveni tretman dela likovnih umetnosti omogućio bi da banke priznaju nabavnu ili ekspertizom utvrđenu novčanu vrednost umetničkih dela, koja su vlasništvo pojedinaca.

Radni ljudi bi, tada, u kupovini umetničkih dela videli mogućnost ulaganja uštedenih sredstava, a mogli bi da koriste, recimo, potrošačke kredite, gde bi se, umesto žiranaata kao garancije, pojavljivala vrednost umetničkog dela koje poseduju.

8. Smatramo da treba što pre doneti takve propise koji će slikarski i vajarski materijal tretirati kao reprodukcioni, oslobođen od plaćanja carine i poreza na promet (saveznog, republičkog, opštinskog). Takođe, propisima omogućiti Savezu likovnih umetnika da iz »Globalne devizne kvote« dobije odgovarajući iznos konvertibilne valute i uveze (ili to pravo prenese na specijalizovanu spoljnotrgovinsku organizaciju)

reprodukcioni materijal za izradu slikarskih i vajarskih dela. Distribuciju tog materijala, za svoje članstvo, vršila bi republička i pokrajinska udruženja likovnih umetnika.

9. Posebnim propisima, ili dopunama postojećih, mora se regulisati izvoz i uvoz dela likovnih umetnosti, a u skladu sa Međunarodnim ugovorom o razmeni predmeta vaspitnog, naučnog i kulturnog karaktera.

Dakle, kao kupci dela koja stvaraju likovni umetnici javljali bi se ne samo muzeji i galerije već i radne organizacije, ustanove, pojedinci.

To bi, nema sumnje, povećalo promet umetnina, i odstranilo »dušebrižničku« funkciju raznih otkupnih komisija izvršnih organa društveno-političkih zajednica i fondova, koje su, društvenim sredstvima, nabavljale ova dela za sopstvene radne prostorije, češće za depoe, a po neshvatljivo visokim cenama. Daskora puni podrumi umetničkih slika govore o neodrživosti sistema »komisijske« stimulacije likovnog stvaralaštva.

Time bi se, istovremeno, ustanovila izvesna realna vrednost dela likovnih umetnosti, kao odraz mogućnosti tržišta da plati odgovarajući iznos za određenu sliku, skulpturu, grafiku...

U svakom slučaju, ekonomska vrednost jedne slike, ili skulpture, ne zavisi ni od proizvodne cene, ni od utrošenog rada, već od krajnje potražnje, od subjektivne korisnosti, od potreba i želja kupaca, čiji su ukusi i navike različiti. U ovom slučaju ličnost određuje sistem vrednosti. Irelevantno je da li se ona nalazi u sastavu jedne komisije ili se odabiranje vrši individualno.